

QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA INNOVATSION BOSHQARUV MEKANIZMLARINING TAKOMILLASHTIRILISHI: NAZARIY TAHLIL VA AMALIY YONDASHUVLAR

Dalxanov Atabek Aytimbetovich

*O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Loyihalar va
import kontraktlarini kompleks ekspertiza qilish markazi boshqarma boshlig‘i*

a.dalkhanov@expertcenter.uz

Annotatsiya: Qurilish materiallari sanoati mamlakat iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyatga ega bo‘lib, uning barqaror rivojlanishi innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish orqali ta‘minlanadi. Ushbu maqola qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruv mexanizmlarining takomillashtirilishi zaruratini ilmiy nuqtai nazardan tahlil qiladi. Tahlil, boshqaruvning modernizatsiyasini, yangi texnologiyalarni joriy etishni va resurslarni boshqarishda innovatsiyalarni qo‘llash orqali sanoat samaradorligini oshirishning nazariy asoslarini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari, ilg‘or amaliyotlar va ekologik xavflarni kamaytirishning ijobiy ta‘sirini misollar bilan isbotlaydi. Maqola, shu bilan birga, qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruvning amalga oshirilishidagi to‘siqlar va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflarni keltiradi.

Kalit so‘zlar: qurilish materiallari sanoati, innovatsion boshqaruv, boshqaruv mexanizmlari, texnologik innovatsiyalar, ekologik xavflar, raqobatbardoshlik, barqaror rivojlanish.

УЛУЧШЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕХАНИЗМОВ УПРАВЛЕНИЯ В ПРОМЫШЛЕННОСТИ СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И ПРАКТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ

Далханов Атабек Айтымбетович

*Начальник управления Центра комплексной экспертизы проектов и
импортных контрактов при Министерстве экономики и финансов Республики
Узбекистан*

a.dalkhanov@expertcenter.uz

Аннотация: Промышленность строительных материалов имеет стратегическое значение для экономики страны, и ее устойчивое развитие обеспечивается внедрением инновационных механизмов управления. В данной

статье анализируется необходимость улучшения инновационных механизмов управления в промышленности строительных материалов с научной точки зрения. Анализ показывает теоретические основы повышения эффективности отрасли через модернизацию управления, внедрение новых технологий и применение инноваций в управлении ресурсами. Результаты исследования подтверждают положительное влияние передового опыта и снижение экологических рисков на примерах. Статья также приводит предложения по устранению барьеров при внедрении инновационного управления в промышленности строительных материалов.

Ключевые слова: *промышленность строительных материалов, инновационное управление, механизмы управления, технологические инновации, экологические риски, конкурентоспособность, устойчивое развитие.*

IMPROVEMENT OF INNOVATIVE MANAGEMENT MECHANISMS IN THE CONSTRUCTION MATERIALS INDUSTRY: THEORETICAL ANALYSIS AND PRACTICAL APPROACHES

Dalkhanov Atabek Aytimbetovich

*Head of the Department of the Center for Comprehensive Expertise of Projects and
Import Contracts under the Ministry of Economy and Finance of the Republic of
Uzbekistan*

a.dalkhanov@expertcenter.uz

Abstract: The construction materials industry is of strategic importance to the national economy, and its sustainable development is ensured by the introduction of innovative management mechanisms. This article analyzes the necessity of improving innovative management mechanisms in the construction materials industry from a scientific perspective. The analysis demonstrates the theoretical foundations for increasing the industry's efficiency through the modernization of management, the introduction of new technologies, and the application of innovations in resource management. The research results confirm the positive impact of best practices and the reduction of environmental risks through examples. The article also presents proposals to overcome barriers to the implementation of innovative management in the construction materials industry.

Key words: *construction materials industry, innovative management, management mechanisms, technological innovations, environmental risks, competitiveness, sustainable development.*

KIRISH

Qurilish materiallari sanoati, mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanishida asosiy sektor sifatida, ijtimoiy infratuzilma barpo etish uchun zarur bo'lgan mahsulotlarni taqdim etadi. Shu bilan birga, sanoatning barqaror rivojlanishi uchun innovatsion boshqaruv mexanizmlarining joriy etilishi talab etiladi. Innovatsion boshqaruv deganda, yangi texnologiyalar va metodlarni joriy etish, resurslarni samarali boshqarish, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish va ekologik xavflarni kamaytirish kabi omillar tushuniladi. Boshqaruv tizimlarining takomillashuvi, nafaqat iqtisodiy, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikka ham xizmat qiladi [1].

Ushbu maqolada qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruv mexanizmlarining takomillashtirilishi zarurati, uning nazariy asoslari, amaliy yondashuvlar va mavjud to'siqlarni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada ilg'or tajribalar va global sanoatda innovatsion boshqaruvning samaradorligini oshirishga qaratilgan yondashuvlar ko'rib chiqiladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirishga qaratilgan tadqiqotlar ko'p. Shu bilan birga, iqtisodiy samaradorlikni oshirishda va sanoatning barqaror rivojlanishini ta'minlashda innovatsiyalarning muhimligi alohida ta'kidlanadi. Xususan, B.A. Axmadov (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, qurilish materiallari sanoatida yangi texnologiyalarni joriy etishning iqtisodiy samaralarini va ekologik afzalliklarini tahlil qilgan. O'rganishlarga ko'ra, innovatsion texnologiyalarni ishlab chiqarish jarayonlariga integratsiyalash orqali sanoatning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Shuningdek, O'.R. Ismoilov (2020) qurilish materiallari sanoatining ekologik xavf-xatarlar bilan kurashish uchun innovatsion boshqaruv mexanizmlarini ishlab chiqish zaruriyatini ta'kidlagan. Islohotlar va yangiliklarni joriy etish, energiya sarfini kamaytirish va chiqindilarni qayta ishlashni ta'minlash orqali atrof-muhitga ta'sirni minimallashtirishga erishish mumkin [2].

Innovatsion boshqaruv mexanizmlarini samarali amalga oshirish uchun global tajribalar ham o'rganilgan. Yaponiyada qurilish materiallari ishlab chiqarishda yuqori samaradorlikka erishish uchun raqamli boshqaruv tizimlari, avtomatlashtirish va sun'iy intellekt texnologiyalaridan keng foydalanilgan. Bu tajriba, shu kabi texnologiyalarni boshqa mamlakatlar sanoatiga joriy etishda qo'llaniladigan metodologiyalarni aniqlashga yordam beradi.

METODOLOGIYA

Qurilish materiallari sanoatining innovatsion boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqotda bir qator ilmiy usullar va

metodologiyalar qo'llanildi [3]:

1. **Nazariy tahlil:** Innovatsion boshqaruvning nazariy asoslari va uning sanoatni modernizatsiyalashdagi o'rni o'rganildi.

2. **Solishtirma tahlil:** Jahonning yetakchi mamlakatlarida qurilish materiallari sanoatida innovatsiyalarni joriy etishning amaliy tajribalari tahlil qilindi.

3. **Statistik tahlil:** Sanoatdagi innovatsion boshqaruvning samaradorligini o'lchash uchun xalqaro va milliy statistika ma'lumotlari tahlil qilindi.

4. **Ekspert baholash:** Qurilish sanoatida faoliyat yurituvchi mutaxassislar va menejerlar bilan o'tkazilgan intervyular orqali amaliy muammolar va to'siqlar aniqlanib, takliflar ishlab chiqildi.

5. **Case study:** Qurilish materiallari sanoatida muvaffaqiyatli innovatsiyalarni joriy etgan kompaniyalar va mamlakatlar misolida o'rganish amalga oshirildi [4].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini amalga oshirishda bir qator muammolar mavjud. Bular orasida yuqori boshlang'ich xarajatlar, texnologiyalarga moslashishda yuzaga keladigan to'siqlar, infratuzilma etishmovchiligi va kadrlar tayyorlash tizimining zaifligi kabi muammolar alohida o'rin tutadi. Shunga qaramay, ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi amaliy choralar ko'rilishi zarur [5]:

1. **Davlatning moliyaviy qo'llab-quvvatlashi:** Innovatsion texnologiyalarni joriy etish uchun davlat tomonidan moliyaviy va huquqiy qo'llab-quvvatlash zarur.

2. **Kadrlar tayyorlash va malaka oshirish:** Innovatsion texnologiyalarni samarali joriy etish uchun sanoat mutaxassislarini tayyorlash va malakasini oshirish uchun maxsus dasturlar ishlab chiqilishi kerak.

3. **Sanoat infratuzilmasini modernizatsiya qilish:** Qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish uchun zarur infratuzilma va texnologik bazani shakllantirish talab etiladi [6].

Tadqiqot natijalari quyidagi asosiy yo'nalishlarda innovatsion boshqaruv mexanizmlarining takomillashtirilishini ta'minlash zarurligini ko'rsatdi [7]:

1. **Texnologik yangiliklar va boshqaruvni modernizatsiya qilish:** Qurilish materiallari ishlab chiqarish jarayonlarini innovatsion texnologiyalar yordamida modernizatsiya qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, chiqindilarni kamaytirish va energiya resurslaridan samarali foydalanishni ta'minlashga yordam beradi. Texnologik yangiliklar, masalan, 3D bosib chiqarish va sun'iy intellektga asoslangan boshqaruv tizimlari, sanoatning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

2. **Resurslarni boshqarish va samaradorlik:** Innovatsion boshqaruv mexanizmlarini joriy etish resurslarni samarali boshqarish, xom ashyo va energiya

sarfini kamaytirish, qayta ishlash tizimlarini rivojlantirishga olib keladi. Bu orqali sanoat ekologik jihatdan barqaror rivojlanishi ta'minlanadi.

3. Ekologik xavflarni kamaytirish: Innovatsion texnologiyalar, ayniqsa energiya tejovchi va atrof-muhitga zararli chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan texnologiyalarni ishlab chiqish orqali ekologik xavflarni sezilarli darajada kamaytirish mumkin.

4. Raqobatbardoshlikni oshirish: Innovatsion boshqaruvni joriy etish sanoatning raqobatbardoshligini oshiradi, chunki yangi texnologiyalar va mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyatlarini kengaytiradi, bozorda yangilik va diversifikatsiyani ta'minlaydi [8].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qurilish materiallari sanoatida innovatsion boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish, nafaqat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, balki ekologik xavflarni kamaytirish va sanoatni barqaror rivojlantirish uchun zarurdir. Innovatsiyalarni joriy etish orqali sanoat raqobatbardoshligini oshirish va global miqyosda samaradorligini yaxshilash mumkin [9]. Shu bilan birga, bu jarayonni amalga oshirishda yuzaga keladigan muammolarni bartaraf etish uchun davlat va xususiy sektor tomonidan birgalikda ish olib borish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-maydagi PQ-4335-son qarori.
2. Заболотская, Н. В. Оценка экономического потенциала предприятия / Н. В. Заболотская, Т. В. Козлова // Экономический анализ: теория и практика. — 2009. — №5. — С. 42-47.
3. Панибратов, Ю. П. Проблемы формирования экономического потенциала инвестиционно-строительного холдинга / Ю. П. Панибратов, В. Л. Цапу // Транспортное дело России — 2011. — №8. — С. 48–49.
4. Бирюкова, А. А. Исследование экономического потенциала малого предприятия [Электронный ресурс] / А. А. Бирюкова // Материалы VIII Международной студенческой электронной научной конференции.
5. «Студенческий научный форум» — Режим доступа: www.scienceforum.ru/2016/1781/16757 (дата обращения: 20.03.2018).
6. Гвозденко А. Н. Использование методики многофакторного SWOT-анализа для разработки стратегических направлений деятельности / А Н Гвозденко // Маркетинг и маркетинговые исследования 2006 - № 4- С.13-16.
7. Хакен Г. Основные понятия синергетики // Синергетическая парадигма. —М.: 2000, —С.29.

8. Суворова Л.А. Синергетический эффект кластеризации отрасли: анализ, оценка, прогноз: монография. – Киров: ВятГУ, 2015. – С.91-92., Ш. А.
9. International Energy Agency (IEA) (2023). Energy Efficiency in Building Materials Production. IEA Reports.